

۵- تصمیم‌گیری در بهترین زمان، ابداع و در اختیار داشتن راهکارهای متنوع و جایگزین برای یک مسئله و استفاده از تجربه‌ها.

۶- بعد از تعیین هدف و پیش از آن که تصمیم‌گیری نهایی توسط مدیران خانواده صورت پذیرد، بهتر است با نگاهی موشکافانه و جزئی، جنبه‌ها و آثار مختلف تصمیم‌گیری بررسی شود و در صورتی که فاقد آثار و جوانب و پیامدهای منفی باشد و مراحل انجام آن تصمیم بدون نارسایی و بدون ابهام دانسته شود، آنگاه می‌توان نسبت به اتخاذ تصمیم نهایی اقدام نمود.

واحد کار پنجم

۱- نظارت به معنای درس یا وسیله‌ای است که درستی انجام امور را در مقایسه با طرح و برنامه و یا تصمیم گرفته شده بررسی می‌کند. به بیان دیگر عبارت است از توجه به نتایج کار و مقایسه و تطبیق بین آنچه هست و آنچه باید باشد.

۲- نخست این که نظارت با سرعت عمل همراه باشد و بهتر است همزمان با انجام فعالیت، نظارت هم صورت گیرد. دوم آن که نتایج نظارت مورد ریشه‌یابی قرار گیرد و سرانجام این که نظارت با تدابیری همراه باشد که از تکرار نارسایی جلوگیری کند.

۳- اصل مهم در کنترل، توأم بودن آن با عطف و مهربانی است. گاهی اوقات تقسیم وظایف مطابق با

توانایی و علاقه‌مندی نبوده و یا گاهی لغزش به دلیل فراموشی یا مشغله زیاد بوده است. به هر حال در بسیاری از مواقع مدیر باید از لغزش‌های اعضای خانواده به خصوص در مورد همسرش، چشم‌پوشی کند.

۴- مدیر باید هر چند وقت، مسئولیت‌پذیری و توان اجرایی اعضای خانواده را بررسی کند تا با نقاط قوت و ضعف هر عضو آشنا شود و در صدد بهبود آن‌ها برآید.

۵- در خانواده، مدیران باید در برابر متن و محتوای صوتی و تصویری رسانه‌های گروهی، و نیز در برابر کسانی که به مطالعه آن‌ها می‌پردازند، به آن‌ها نگاه می‌کنند، پی‌گیر آن‌ها هستند و آن‌را می‌شنوند و از آن‌ها لذت می‌برند، درک عمیقی داشته باشند. زیرا می‌توان با شناخت بیشتر اثرات و نفوذهای آن، بهره‌ی بیشتری را دریافت کرد.

منابع برای مطالعه بیشتر:

- نهج البلاغه، خطبه ۱۷۲
- رساله حقوق امام سجاد (ع)
- الوانی، سید مهدی. مدیریت عمومی تهران، نشر نی ۱۳۵۸
- بهرامپور، مجید. برنامه ریزی در خانواده، نشریه زن روز، شماره ۱۷۴۷
- حیدری، احمد. "خانواده و ضرورت وجود مدیر"، نشریه پیام زن، شماره ۱۶۴، آبان ۱۳۸۴
- خنیفر، حسین و حمید مالکی. مهارت‌های برنامه ریزی در زندگی، تهران: انتشارات فراشناختی اندیشه، چاپ دوم، ۱۳۸۴
- خوانساری، شرح غرر الحکم و درر الکلم، جلد ۵
- رزاقی، ابراهیم. مدیریت خانواده و هزینه، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۸۹
- رضائیان، علی. اصول مدیریت، تهران، سمت، چاپ ۱۸، ۱۳۸۵
- رضاییان، علی. مدیریت در عصر حکمت، نشریه مطالعات مدیریت، دانشکده حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۷۰
- سروش، عبدالحمید. "مدیریت خانواده ۴"، مجله حقوق زنان، شماره ۸، اسفند ۱۳۷۷ و فروردین ۱۳۷۸
- سی‌وارد، برایان لوک. مدیریت استرس، ترجمه مهدی قراچه داغی، تهران: نشر پیکان، ۱۳۸۱
- علامه طباطبائی. میزان الحکمه، جلد ۳
- عباس‌زادگان، سید مهدی. مبانی و مکاتب مدیریت (نظریه هنری فایول)، تهران: شرکت سهامی انتشار، چاپ سوم، ۱۳۷۶
- عظیم زاده اردبیلی، فائزه. "تئوری مدیریت از دیدگاه امام علی (ع)"، فصلنامه ندای صادق، شماره ۲۰
- علاقه‌بند، علی. مدیریت عمومی، تهران: نشر روان، ۱۳۷۵
- گروه مشاوره و برنامه ریزی درسی گنجینه یاد، کتابچه دفتر مشاوره و برنامه ریزی گنجینه یاد، دبیرستان و پیش دانشگاهی، سحاب صنعت گستر، چاپ پنجم، مهر ۱۳۸۸
- گلات، اچ. بی. تصمیم‌گیری خلاقانه در شرایط نامطمئن، ترجمه حسین شریفی، تهران: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی وثقی، چاپ اول، ۱۳۷۶
- علامه مجلسی، بحار الانوار، جلد ۶۸
- علاء الدین علی المتقی بن حسام الدین الهندی، کنز العمال جلد ۶
- نبوی، محمد حسن. مدیریت اسلامی
- نظری، محمد رضا. اصول و مبانی کار آفرینی، تهران: انتشارات پیام پویا، ۱۳۸۷
- النوری الطبرسی، میرزا حسین. مستدرک الوسائل، بیروت: مؤسسه آل البيت، جلد ۱۴، ۱۴۰۷
- "مشارکت اعضای خانواده در تصمیم‌گیری‌ها"، ماهنامه پیام زن، شماره ۱۶۲، ص ۷۸، شهریور ۱۳۸۴

پودمان مهارتی دوم:

توانایی تنظیم بودجه در خانواده

و مدیریت هزینه‌های آن

هدف کلی

توانایی تنظیم بودجه در خانواده و مدیریت هزینه‌های آن

جدول زمان‌بندی

آموزش نظری	۱۶ ساعت
آموزش عملی	۹ ساعت
مجموع	۲۵ ساعت

بسیاری از مردم تصور می‌کنند اصول مدیریت پول را می‌دانند ولی آمارهای موجود این ادعا را تأیید نمی‌کند. هر ساله با روند فزاینده‌ی تعداد کسانی مواجهیم که ورشکسته، بدهکار یا فقیر می‌شوند. چنین روندی نشان می‌دهد که خانواده‌ها به کسب دانش اداره‌ی منابع مالی خویش نیازمندند. نگرانی ناشی از بدهکاری سلامت فرد و خانواده را به خطر می‌اندازد. از این رو سلامت مالی هم مانند سلامتی جسمی برای خانواده مهم است. به علاوه، کنترل داشتن بر منابع پولی احساس رضایت فرد را در پی دارد.

در این پودمان، با ارائه‌ی روشی سیستمی، مراحل مدیریت مالی خانواده را، از ابتدا تا انتها بررسی و جمع بندی کرده‌ایم و توصیه می‌کنیم برای این که در زندگی مالی خود تغییر ایجاد کنید، لازم است سیستمی داشته باشید که بتوانید آن را به کار گیرید.

همان گونه که بدون برنامه و نقشه نمی‌توان در جاده مسافرت کرد، بدون نقشه هم نمی‌توان برنامه‌ی مالی خانواده را تنظیم کرد. در این پودمان ابزار و اطلاعات مورد نیاز برای تحلیل، برنامه‌ریزی و دنبال کردن بودجه‌ی فردی و خانوادگی ارائه شده است و شما می‌آموزید که چگونه مخارج و پس‌انداز خود را کنترل کنید تا، بدون این که دچار مشکل مالی شوید، به هدف‌های خود و خانواده دست یابید.

با یادگیری دانش اداره منابع مالی شما می‌توانید جهت تنظیم بودجه‌ی خانواده نقش مشاور داشته باشید و به خانواده‌ی خود یا به خانواده‌هایی که دچار مشکل مالی‌اند کمک کنید تا سلامت مالی خود را دوباره بازیابند.

از هنرآموزان محترم تقاضا می‌شود که با توجه به اهداف درس و نحوه‌ی تالیف کتاب و روزمره بودن موضوع برای تدریس، بعد از طرح مسئله از دانش‌آموزان بخواهید برای رسیدن به راه حل اظهار نظر کنند، هم‌چنین، از طراحان سؤال امتحانی تقاضا می‌شود که با توجه به اهداف درس از طرح سؤالات و موضوعات با رویکرد حافظه مداری اجتناب ورزند و به جنبه‌های کاربردی توجه بیش‌تری مبذول نمایند.

مؤلف

واحد کار اول

مفهوم بودجه و بودجه بندی در خانواده

تاچه خورم صیف وچه پوشم شتا

عمرگران مایه در این صرف شد

تا نکنی پشت به خدمت دو تا

ای شکم خیره به نانی بساز

سعدی

انتظار می‌رود هنر جو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد:

- ۱- مفهوم بودجه را در خانواده توضیح دهد.
- ۲- مدیریت بودجه را تعریف کند.
- ۳- ضرورت تنظیم بودجه را شرح دهد.
- ۴- اجزای تشکیل دهنده‌ی بودجه‌ی خانواده را نام ببرد.
- ۵- مفهوم تعادل بودجه را بیان کند.
- ۶- کسری و مازاد بودجه را تعریف کند.

پیش آزمون واحد کار اول

گزینه‌های صحیح را با علامت (×) مشخص کنید:

۱- فقط خانواده‌های کم درآمد به تنظیم بودجه نیاز دارند.

☐ غلط

☐ صحیح

۲- بودجه به معنی حساب دخل و خرج خانواده در دوره‌ای معین است.

☐ غلط

☐ صحیح

۳- اگر درآمدها و هزینه‌های یک خانواده با هم برابر باشد، بودجه‌ی خانواده در حالت تعادل است.

☐ غلط

☐ صحیح

۴- اگر هزینه‌ها بیش‌تر از درآمدها باشد خانواده با کسری منابع مالی مواجه است.

☐ غلط

☐ صحیح

۵- اگر هزینه‌ها کم‌تر از درآمدها باشد خانواده با مازاد منابع مالی مواجه است.

☐ غلط

☐ صحیح

بودجه‌بندی مجموعه‌ای از دستور هاست. همان طوری که می‌توانید بدون راهنما هواپیمایی را به پرواز درآورید؟ بدون راهنما هم نمی‌توانید بودجه خانواده را کنترل کنید. تنظیم بودجه به شما کمک می‌کند که صورت حساب‌ها، قبض‌ها و ... را به موقع پرداخت و بدون مشکل، خرید کنید.

خانواده یک سازمان کوچک اجتماعی است که به منظور دست‌یابی به هدف‌هایی خاص تشکیل شده است و بقای نسل و تربیت نیروی انسانی آینده‌ی جامعه را برعهده دارد و برای دست‌یابی به این هدف‌های مهم (تهیه‌ی غذا، مسکن، لباس، آموزش بهداشت و غیر آن‌ها) به کسب درآمد نیاز دارد.

توجه

بودجه، خلاصه‌ای از دخل و خرج یا به بیان علمی‌تر خلاصه‌هایی از درآمدها و هزینه‌های خانواده را در طول دوره‌ای معین نشان می‌دهد.

یک طرح ساده‌ی بودجه این است که بدانیم چه مقدار درآمد خواهیم داشت، چه مقدار خرج خواهیم کرد و چه مقدار (اگر چیزی بماند) برایمان باقی خواهد ماند. اگر به کیف یا به حساب بانکی خود نگاه کنید می‌توانید مقدار پولی را که برایتان باقی مانده است تعیین کنید، ولی پول داخل کیف یا در حساب بانکی، مقدار پول باقی مانده را در مقطعی از زمان نشان می‌دهد.

همه‌ی خانواده‌ها دوست دارند بهترین نوع غذا را مصرف کنند، زیباترین لباس‌ها را بپوشند، بهترین وسایل و امکانات را در اختیار اعضای خود بگذارند، بهترین خدمات آموزشی را برای فرزندان خود فراهم کنند و ... ولی آیا همه قادرند به تمامی این خواست‌ها دست یابند؟

تنها درصد کمی از خانواده‌ها قادر به تأمین همه‌ی این خواست‌ها هستند. درآمد یک خانواده‌ی متوسط فقط می‌تواند تعداد محدودی از این خواست‌ها را برآورده کند. از این رو خانواده باید از میان خواست‌های خود بعضی را انتخاب کند. در این صورت در همه‌ی مراحل زندگی به انتخاب نیاز دارد.

۲-۱ تعریف مدیریت بودجه‌ی خانواده

دفتری تهیه کنید و در آن کلیه‌ی هزینه‌های یک روزتان را بنویسید. در پایان روز می‌توانید بفهمید پول شما صرفِ خریدِ چه کالاهایی شده است. این کار را روزانه انجام دهید و هزینه‌های هفتگی را به

توجه

هریک از اعضای خانواده، خواست‌های گوناگونی دارد، ولی درآمد یک خانواده تنها می‌تواند بخشی از این خواست‌ها را تأمین کند. بنابراین اعضای هر خانواده باید بعضی از خواست‌های خود را انتخاب کنند تا خانواده دچار مشکل مالی نشود.

دست آورید. برای چهار هفته‌ی متوالی این کار را تکرار کنید. در پایان ماه می‌توانید دریابید پول شما صرف خرید چه کالاهایی شده است. بعضی اوقات در پایان ماه متوجه می‌شوید پول زیادی صرف خرید کالاهای کم‌تر ضروری کرده‌اید و هزینه‌های اصلی شما باقی‌مانده است. در این صورت می‌توانید با بررسی هزینه‌ها بفهمید کدام یک از هزینه‌ها را باید حذف کنید یا کاهش دهید تا بتوانید هزینه‌های اصلی خود را بپردازید. این کارآمدی بودجه‌ی خانواده می‌گویند.

مدیریت بودجه، پیگیری هزینه‌های خانواده است، به طوری که بتوان در دوره‌ای معین بدون مشکل مالی نیازهای خانواده‌ی خود را تأمین کرد.

فعالیت عملی ۱

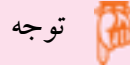
هزینه‌هایی را که در طول یک هفته به طور روزانه پرداخته‌اید بنویسید. آیا درآمد شما برای پرداخت این هزینه‌ها کافی بوده است؟ اگر نبوده است هزینه‌های اضافی شما کدام اند؟ آن‌ها را یادداشت کنید.

۳-۱ دوره‌ی تنظیم بودجه‌ی خانواده

همان‌طور که مقدار درآمد خانواده‌های مختلف با هم متفاوت است، فواصل به دست آوردن آن هم با هم تفاوت دارد. برای مثال در کشور ما کارمندان

ماهانه حقوق می‌گیرند، بنابراین لازم است فهرست دخل و خرج (بودجه) یک ماهه‌ای را برای خود تنظیم کنند تا در بین ماه دچار مشکل نشوند. کشاورزان درآمد خود را سالانه به دست می‌آورند. بنابراین، به تنظیم بودجه در دوره‌ای متفاوت نیاز دارند. به علاوه، خانواده ممکن است از منابع مختلف مانند اجاره بها، سود بانکی، سود سهام و غیر آن‌ها نیز کسب درآمد کند و در زمان‌های مختلف به این منابع دست یابد. برخی خانواده‌ها که ثروتمندند درآمدهایی به صورت اجاره، انواع سود (سود اوراق سهام، سود اوراق مشارکت، سود سپرده، سود حاصل از فروش محصولات) و ... دارند. پس لازم است آن‌ها هم در بودجه‌ی خانواده در نظر گرفته شوند.

اگر در آمد شما ماه به ماه تغییر می‌کند بودجه‌بندی ماهانه مناسب است ولی اگر درآمدها در هر ماه تقریباً ثابت است بودجه بندی سالانه مناسب تر است.

دوره‌ی تنظیم بودجه باید با فواصل دریافت‌های شما منطبق باشد.

از مجموع انواع مختلف درآمدهای خانواده، درآمد کل خانواده در دوره‌ای معین (ماهانه - سالانه) به دست می‌آید. این درآمد می‌تواند منبع مالی مخارج خانواده را فراهم سازد.

۴-۱ اجزای تشکیل دهنده بودجه‌ی خانواده

بودجه‌ی خانواده از دو قسمت تشکیل شده است:
درآمد و هزینه.

۴-۱-۱ درآمد

درآمد خانواده‌ها از دو راه است:

۱- درآمد حاصل از کار

۲- درآمد حاصل از سرمایه

این درآمدها منبع مالی مخارج خانواده است.

توجه

درآمد خانواده از دو منبع «درآمد حاصل از کار» و «درآمد حاصل از سرمایه» به دست می‌آید. از مجموع درآمدهای خانواده، درآمد کل خانواده به دست می‌آید.

۴-۱-۱-۱ درآمد حاصل از کار

افراد در تمام جوامع برای کسب درآمد به کار اشتغال دارند و در ازای کار دست‌مزدی به آن‌ها تعلق می‌گیرد. برخی از افراد جامعه در بخش خدمات (آموزش و پرورش، دانشگاه، شهرداری، بانک و ...)، برخی در بخش صنایع و برخی دیگر در بخش کشاورزی به کار مشغول اند و در برابر ارائه‌ی کار به صورت ماهانه یا روزانه دست‌مزد می‌گیرند.

معمولاً در همه‌ی جوامع به طور سنتی مردان مسئول امرار معاش خانواده اند و تقریباً تمامی مردان برای کسب درآمد به کار اشتغال دارند. ولی اشتغال زنان تحت تأثیر عواملی متعدد است. از این رو در برخی جوامع بخشی از زنان وارد بازار کار نمی‌شوند.

بیش تر بدانید

در سال ۱۳۷۸، براساس نتایج به دست آمده، ۵۸/۸ درصد خانواده‌های ایرانی دارای یک نفر شاغل، ۲۱/۳ درصد دارای ۲ نفر شاغل و ۶/۹ درصد دارای سه نفر و بیش تر شاغل‌اند. خانواده‌های بدون فرد شاغل ۱۳ درصد بوده است.

۴-۱-۲ درآمد حاصل از سرمایه

سرمایه‌ی افراد خانواده از دو قسمت تشکیل شده است: سرمایه‌ی فیزیکی (ثابت) و سرمایه‌ی مالی (در گردش).

۱- سرمایه‌های ثابت مانند کارخانه، مغازه، زمین، ساختمان و ...

۲- سرمایه‌های در گردش مانند اوراق سهام، اوراق مشارکت و ... خانواده‌ها از سرمایه‌های خود درآمدهایی مانند سود، اجاره بها، سود سهام، سود سپرده و ... دریافت می‌کنند.

جدول ۱ متوسط در آمد سالانه‌ی یک خانوار به تفکیک گروه‌های مختلف درآمد

(حقوق بگیران، مشاغل آزاد و...) در سال ۱۳۸۲

گروه های درآمد	درآمد (ریال)	درصد
۱- درآمد پولی	۳۳۹۸۳۰۸۲	۷۳/۷
۱-۱ درآمد از مزد و حقوق (بخش دولتی)	۷۵۲۴۲۹۰	۱۶/۳
۱-۲ درآمد از مزد و حقوق (بخش خصوصی)	۵۸۶۴۳۹۴	۱۲/۷
۱-۳ درآمد از مشاغل آزاد (کشاورزی)	۷۴۳۰۹۰	۱/۶
۱-۴ درآمد از مشاغل آزاد (غیر کشاورزی)	۱۱۱۴۱۳۸۸	۲۴/۲
۱-۵ درآمدهای متفرقه	۶۳۶۳۴۸۰	۱۳/۸
۱-۶ درآمد حاصل از فروش کالاهای دست دوم	۲۳۴۶۴۰	۵/۱
۲- درآمد غیر پولی	۱۲۱۴۷۴۶۹	۲۶/۳
۳- مجموع درآمد پولی و غیر پولی	۴۶۱۳۰۵۵۱	۱۰۰

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

سبد مصرفی خانواده مقداری از کالاها و خدمات است که خانواده در دوره‌ای معین مصرف می‌کند.

فعالیت عملی ۳

فهرستی از هزینه‌های خانوادگی خود را در طول یک ماه تهیه و با فهرست هزینه‌های خانوادگی دوست خود مقایسه کنید.

۱-۵-۱ علل تفاوت سبدهای مصرفی خانواده‌ها

سبد مصرفی خانواده‌های مختلف با هم متفاوت است. آیا می‌دانید چرا؟

خانواده‌ها از جهات مختلف با هم متفاوت‌اند. این تفاوت‌ها عبارت‌اند از:

- تفاوت در درآمد
- تفاوت در تعداد اعضای خانواده
- تفاوت در ترکیب سنی افراد خانواده
- تفاوت در سلیقه‌ها

۱-۵-۱-۱ تفاوت در درآمد

درآمد خانواده‌های مختلف با توجه به تعداد شاغلان، نوع شغل و میزان دارایی‌هایی که در اختیار خانواده هست متفاوت است. در نتیجه مقدار منابع پولی که آن‌ها می‌توانند صرف خرید کالاها و خدمات کنند با هم متفاوت است.

فعالیت عملی ۲

- فهرستی از منابع درآمدهای خانوادگی خود و زمان دریافت آن را تهیه کنید. سپس تعیین کنید دوره‌ی تنظیم بودجه‌ی خانوادگی شما باید ماهانه یا سالانه و یا ... باشد؟

- فهرست منابع درآمدهای خانوادگی خود را با دوست‌تان مقایسه کنید.

آیا دوره‌ی تنظیم بودجه‌ی شما با دوست‌تان یکسان است؟

۲-۴-۱ هزینه

هزینه‌های خانواده مخارجی است که خانواده صرف خرید کالاها (غذا، پوشاک، ...) و خدمات مختلف (آموزش، بهداشت و ...) می‌کند.

۵-۱ سبد مصرفی خانواده

مجموعه‌ی خدمات و کالاها مصرفی یک خانواده را در مدتی معین سبد مصرفی خانواده می‌گویند. شواهد آماری نشان می‌دهد که خانواده‌های دارای درآمد متوسط و پایین، قسمت عمده‌ی درآمد خود را صرف غذا، لباس، مسکن، آموزش و ... می‌کنند ولی مقدار درآمدی که هر خانواده صرف هر یک از اقلام فوق می‌کند با هم تفاوت دارد. برخی در خانه‌ای ساده‌تر زندگی می‌کنند، ولی مقدار بیش‌تری از درآمد خود را صرف آموزش می‌کنند.

فعالیت عملی ۴

- هریک از شما هنرجویان بار تکفل را در خانواده‌ی خود محاسبه کنید. بار تکفل در خانواده‌ی شما با بار تکفل محاسبه شده در ایران چه تفاوتی دارد؟
- با نظارت هنر آموز، بار تکفل در خانواده هایتان را با هم مقایسه کنید.
- هنرجویانی از شما که بار تکفل در خانواده‌ی آن‌ها بالاست، گزارشی از مشکلات مالی خانواده‌ی خود را تهیه کنند و در کلاس ارائه دهند.
- درباره‌ی راه‌های کاهش بار تکفل در این خانواده‌ها در کلاس بحث کنید.

۱-۵-۱-۲ تفاوت در تعداد اعضای خانواده

تعداد اعضای خانواده‌های مختلف با هم تفاوت دارند. برخی از خانواده‌ها دونفری، برخی هم دارای دو یا چند فرزندند. هرچه تعداد افراد شاغل در یک خانواده کم‌تر و تعداد افراد خانواده بیش‌تر باشد، فشار بیش‌تری بر نان‌آور خانواده وارد می‌شود تا بتواند زندگی مالی خانواده‌ی خود را اداره کند. اصطلاحاً نسبت تعداد افرادی را که فردی در هر خانواده تأمین مالی می‌کند بار تکفل می‌گویند. هر چه بار تکفل در یک خانواده بیش‌تر باشد فشار هزینه بر خانواده بیش‌تر است و آن‌ها نیاز بیش‌تری به مراقبت از هزینه‌های خود دارند.

توجه

به تعداد افرادی که امرار معاش آن‌ها را یک فرد به عهده دارد بار تکفل می‌گویند. در سال ۱۳۷۸، در ایران بار تکفل، $\frac{3}{1}$ نفر بوده است. یعنی هر نفر مخارج بیش از سه نفر را به عهده داشته است.

۱-۵-۱-۳ تفاوت در ترکیب سنی افراد خانواده

ترکیب سنی خانواده‌های مختلف با هم متفاوت است. در نتیجه نیازهای آن‌ها نیز با هم فرق دارد. برای مثال در خانواده‌هایی که بچه‌های در سن آموزش دارند هزینه‌های آموزشی سهم چشم‌گیری را به خود اختصاص می‌دهند. در حالی که در خانواده‌هایی که در کهن سالی به سر می‌برند شاید هزینه‌های دارو و درمان سهم بیش‌تری را به خود اختصاص دهند. از این رو، هرچند به طور متوسط اقلام سبد مصرفی خانواده‌ها مشابه‌اند، وزن هر یک از اقلام تشکیل دهنده‌ی سبد خانوار با هم تفاوت دارند. از این رو، هیچ دو خانواده‌ای با سببی یکسان از فروشگاه خارج نمی‌شوند.

درآمد خانواده‌های مختلف با توجه به تعداد افراد شاغل، نوع و مقدار دارایی و ... متفاوت است. نوع هزینه‌های خانواده‌های مختلف هم با توجه به تفاوت در درآمدها، اندازه‌ی خانواده، ترکیب سنی و سلیقه‌ها متفاوت است. بنابراین، هر خانواده باید بودجه‌ی مخصوص به خود را تنظیم کند.

۴-۱-۵-۱ تفاوت سلیقه‌ها

سلیقه‌ی اعضای خانواده‌های مختلف، نیز با هم متفاوت است. خانواده‌ای غذاهای گوشتی را به غذاهای گیاهی ترجیح می‌دهد. خانواده‌ای به گوشت گوسفند علاقه دارد، خانواده‌ای دیگر ماهی را برتر می‌داند. خانواده‌ای دوست دارد مسافرت کند ولی کم‌تر لباس بخرد و خانواده‌ای دیگر برعکس. از این رو با توجه به سلیقه‌ها، حتی خانواده‌های دارای درآمدهای مساوی کالاهای مختلفی می‌خرند و از خدمات مختلفی استفاده می‌کنند.

از آن جا که درآمد خانواده‌ها، اندازه‌ی خانواده، ترکیب سنی و در نتیجه نیازهای خانواده و سلیقه‌ی خانواده‌ها با هم متفاوت است، نمی‌توان بودجه‌ای واحد را برای همه‌ی خانواده‌ها نوشت. بنابراین هر خانواده باید بودجه‌ی خاص خود را با توجه به عامل‌های یاد شده برای خانواده‌اش تنظیم کند.

آیا می‌دانید سهم هر یک از اقلام، کالاها و خدمات در بودجه‌ی خانوارهای شهری چه قدر است؟ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران هر ساله این سهم را اندازه‌گیری می‌کند تا بتواند برای جامعه برنامه‌ریزی مناسبی را تدارک ببیند. جدول زیر سهم هر یک از کالاها و خدمات و هزینه‌ی هر یک از اقلام را در بودجه‌ی خانوار شهری در سال ۸۲ نشان می‌دهد.

جدول ۲ متوسط هزینه‌ی سالیانه‌ی یک خانوار به تفکیک گروه‌های مختلف هزینه در سال ۸۲

گروه های هزینه‌ها	هزینه	درصد توزیع
خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها، دخانیات	۱۳/۴۴/۵۴۳	۲۷/۲
کفش و پوشاک	۲/۹۳۵/۶۹۶	۵/۹
مسکن، آب، برق و سوخت	۱۴/۰۲۰/۰۸۹	۲۸/۳
لوازم، اثاث و خدمات مورد استفاده در خانه	۲/۷۶۰/۲۷۱	۵/۶
درمان و بهداشت	۲/۶۹۲/۴۸۵	۵/۴
حمل و نقل و ارتباطات	۷/۸۱۵/۹۸۰	۱۵/۸
تفریح، سرگرمی، تحصیل خدمات فرهنگی	۱/۸۸۹/۳۰۸	۳/۸
کالاها و خدمات متفرقه	۳/۹۵۶/۷۳۰	۸
جمع کل	۴۹/۵۱۵/۱۰۲	۱۰۰

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

با توجه به جدول ۲ آیا می‌توانید بگویید:

- بالاترین سهم هزینه در بودجه‌ی خانوار کدام است؟
- پایین‌ترین سهم هزینه در بودجه‌ی خانوار کدام است؟

۶-۱ ارتباط خانواده با منابع مالی^۱

خانواده با بازارهای زیر در ارتباط است:

۱- بازار کار: مانند ادارات، فروشگاه‌ها، کارخانه‌ها، مغازه‌ها، کارگاه‌های تولیدی خانگی و ...

اعضای خانواده یا در بازار کار اشتغال دارند و دست‌مزد می‌گیرند یا کارخانه، مغازه و ... دارند و درآمد خود را از راه کسب سود به دست می‌آورند. درآمد به دست آمده از این دو منبع (کار و سرمایه)، درآمد خانواده را تشکیل می‌دهد.

۲- بازار کالاهای مصرفی و خدمات: خانواده با مراجعه به این بازار بخشی از درآمد خود را برای خرید کالاها (گوشت، پوشاک و ...) و بخشی را برای استفاده از خدمات (آموزش، بهداشت، درمان و ...) هزینه می‌کند.

۳- بازار مالی: خانواده مانده‌ی درآمد (پس‌انداز) خود را از طریق سرمایه‌گذاری فیزیکی (خرید کارخانه و ...) و یا سرمایه‌گذاری مالی (خرید سهام، اوراق مشارکت و ...) در بازار مالی نگه‌داری می‌کند.

فعالیت عملی ۵

جدولی مانند جدول شماره ۲ تنظیم کنید.

۱- هزینه‌های ماهانه‌ی خانواده‌ی خود را با تفکیک گروه‌های مختلف هزینه‌ها ثبت کنید.

۲- سهم هریک از هزینه‌های خانواده‌ی خود را در میان کل هزینه‌های خانوار به دست آورید.

۳- نموداری میله‌ای رسم کنید و سهم هریک از هزینه‌ها را نشان دهید.

۴- در خانواده‌ی شما بیش‌ترین سهم هزینه مربوط به کدام گروه از هزینه‌هاست؟

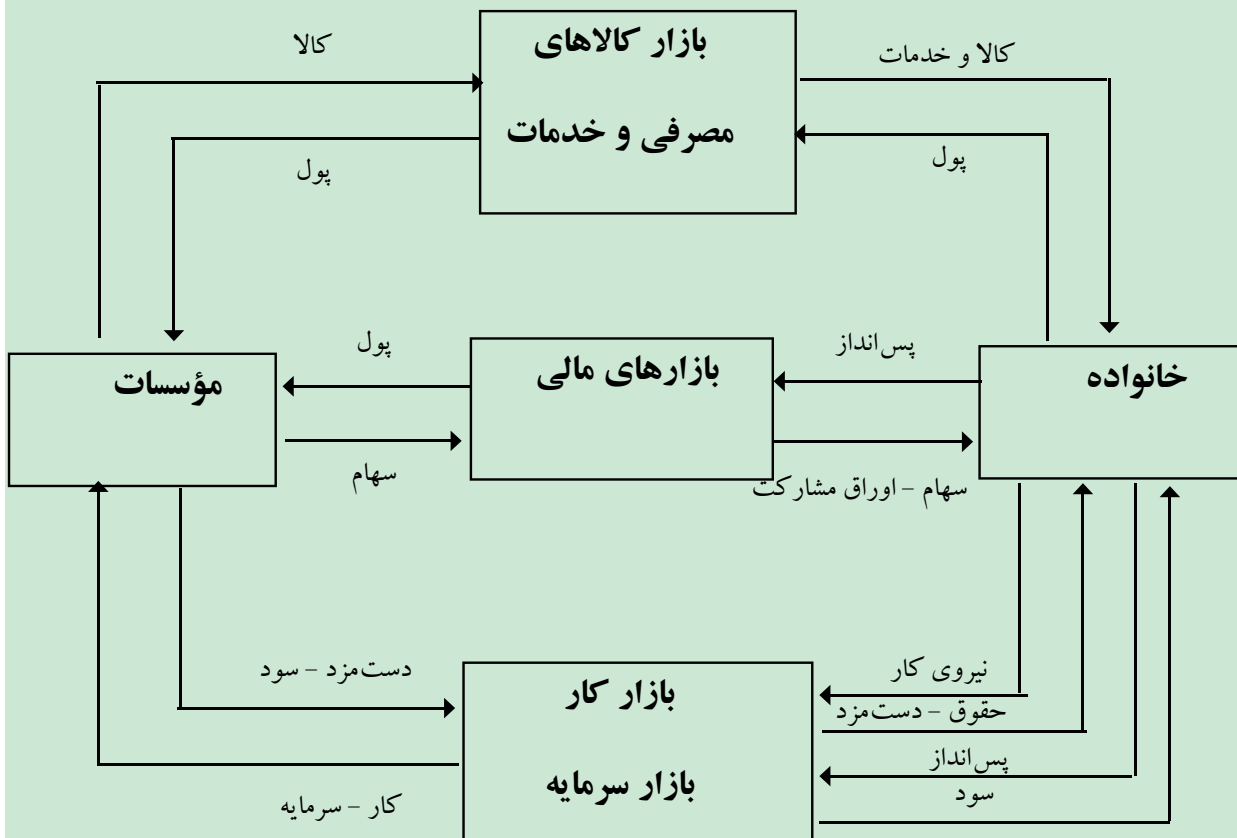
۵- در خانواده‌ی شما کم‌ترین سهم هزینه مربوط به کدام گروه از هزینه‌هاست؟

۶- درصد هزینه‌های خود را با متوسط هزینه‌ی خانوارهای شهری در سال ۱۳۸۲ مقایسه کنید و تفاوت و تشابه آن‌ها را بنویسید؛

سپس با راهنمایی هنرآموز، درصد هزینه‌های مربوط به گروه‌های مختلف هزینه را با هم مقایسه و در باره‌ی آن‌ها در کلاس بحث کنید.

نمودار زیر رابطه‌ی بین منابع مالی و انسانی را نشان می‌دهد:

نمودار ۱-۱ ارتباط منابع مالی و انسانی

۷-۱ حالت‌های مختلف بودجه‌ی خانواده

از اصول اولیه‌ی تنظیم بودجه در خانواده این است که بین مخارج (خرج) و درآمد (دخل) خانواده تعادل برقرار باشد. اگر بودجه‌بندی به طریقی باشد که مخارج و درآمد خانواده در طول دوره‌ی بودجه‌بندی شده (مثلاً ماهانه) با هم برابر باشد، اصطلاحاً گفته می‌شود بودجه‌ی خانواده در حالت تعادل است.

اگر مخارج خانواده از درآمد آن در طول دوره‌ی بودجه‌بندی شده کم‌تر باشد، گفته می‌شود بودجه‌ی خانواده در آن دوره با مازاد مواجه است. این مازاد می‌تواند پس‌انداز شود. اگر مخارج خانواده از درآمد آن در طول دوره‌ی بودجه‌بندی شده، بیش‌تر باشد، بودجه‌ی خانواده در حالت کسری است. در این صورت خانواده باید با تعدیل بودجه، یعنی کم کردن مخارج کم‌تر ضروری به تعادل دست یابد. در غیر این صورت یا دچار بدهی می‌شود یا نمی‌تواند نیازهای اصلی خود را برآورده کند.

توجه

- اگر هزینه‌ها و درآمدهای خانواده‌ای با هم برابر باشد، بودجه‌ی خانواده در حالت تعادل است.
- اگر هزینه‌ها بیش از درآمدها باشد، در این صورت خانواده با کسری بدهی مواجه می‌شود.
- اگر هزینه‌ها کم‌تر از درآمد باشد، در این صورت خانواده با مازاد مواجه می‌شود و دارای پس‌انداز است.

۶ فعالیت عملی

- با توجه به فهرست درآمدها و هزینه‌های ماهانه‌ی خانواده‌ی خود، وضعیت بودجه‌ی خانواده را تعیین کنید.

- چنان‌چه با کسری مواجه شوید، کدام یک از خرج‌های خود را می‌توانید کم کنید؟

- کسری خود را چگونه رفع کرده‌اید؟

۸-۱ مقدمه‌ای بر مدیریت بودجه‌ی خانواده

تصور نکنید تنظیم بودجه تنها زمانی ضرورت دارد که با مشکل مالی مواجهید، بلکه انجام آن در هر شرایطی لازم است. بنابراین بودجه باید هم در شرایط عادی و هم بحرانی (مشکلات مالی) به طور فردی یا خانوادگی تنظیم شود.^۱

فرض کنید شما در هر ماه درآمدهای ثابت داشته باشید. یک راه ساده برای بودجه‌بندی ماهانه‌ی آن به شرح زیر است:

- ۱- تعدادی پاکت بخرید و روی هر یک از آن‌ها برچسب بزنید.
- ۲- فهرستی از هزینه‌هایی را که باید در طول ماه پردازید تهیه کنید. این فهرست شامل اجاره‌بها آب، برق، تلفن، غذا، بنزین و ... است.
- ۳- بر روی برچسب پاکت‌ها نوع هزینه و مقداری را که باید در هر ماه پردازید با تاریخ پرداخت آن‌ها بنویسید.

۱- آشنایی با انواع بودجه‌بندی

۴- پول لازم برای پرداخت هر هزینه را درون پاکت خودش بگذارد.

۵- وقتی پول تمام هزینه‌ها را در پاکت گذاشتید، می‌توانید تعیین کنید چه مقدار پول برایتان باقی می‌ماند.

با استفاده از این روش می‌توانید مقدار پول لازم برای هر هزینه را از پاکت مخصوص به خود بردارید. در پایان ماه می‌توانید هر پولی را که در هر پاکت باقی می‌ماند با درآمد ماه بعد جمع کنید. یا پول باقی‌مانده را برای خریدهای بودجه‌بندی نشده خرج کنید.

حُسن این روش این است که هر انحرافی از مقدار بودجه‌بندی شده به سرعت دیده می‌شود و می‌توان آن را اصلاح کرد.

فعالیت عملی ۷

فهرست هزینه‌ها و درآمدهای خانواده‌ی خود را که در فعالیت (۱) و (۲) تهیه کرده‌اید، به روش بالا بودجه‌بندی کنید. آیا در پایان ماه پولی برایتان باقی می‌ماند؟

این، یک بودجه‌بندی ساده است، اما ممکن است برای بیش‌تر خانواده‌ها عملی نباشد، می‌دانید چرا؟

اولاً همه‌ی پرداخت‌های ما نقدی انجام نمی‌گیرد؛ برای مثال ممکن است کرایه‌ی خانه به صورت چک به صاحب خانه داده شود.

ثانیاً در آمد برخی خانواده‌ها از منابع متعدد به دست می‌آید. ممکن است اجاره‌بها بگیرند، سود اوراق سهام یا سود سپرده‌های مدت دار و اوراق مشارکت دریافت کنند، یا ممکن است روزمزد باشند. در این صورت روش ساده‌ی بالا کارساز نیست و باید شیوه‌ی دیگری برگزید. در واحدهای کار بعدی با اصول تنظیم بودجه به طور کامل آشنا خواهید شد.

بیش‌تر بدانید:

با توجه به اهمیت تنظیم بودجه‌ی خانواده، امروزه شرکت‌های کامپیوتری به تهیه‌ی نرم افزارهایی برای تنظیم بودجه پرداخته‌اند که می‌توان با کلیک نشانه‌های^۱ آن، در هر لحظه مقدار درآمد در دسترس را دید. به علاوه هر تغییر در هزینه (خرج) و درآمد (دخل) به راحتی در بودجه وارد می‌شود.

۹-۱ تنظیم بودجه‌ی فردی

معمولاً هر خانواده با توجه به درآمد و نیازهای هریک از افراد خانواده‌ی خود، در طول دوره‌ی بودجه‌بندی شده، که معمولاً ماهانه است، مبلغی را به هزینه‌ی هریک از اعضای خانواده اختصاص می‌دهد. برای آن که بودجه‌بندی خانواده دچار مشکل نشود، هر یک از اعضای خانواده باید مراقب هزینه‌های خود باشند. گاهی یک یا چند عضو خانواده بودجه‌بندی خانواده را دچار مشکل می‌کنند، به طوری که خانواده یا نمی‌تواند به

۱-۱۱ آشنایی با اصول و روش‌های بودجه‌بندی

در خانواده

واحدهای کار با هدف ارائه‌ی ابزار و اطلاعات لازم برای تحلیل، برنامه‌ریزی و دنبال کردن بودجه‌ی فردی و خانوادگی تنظیم شده است. در این واحدها شما می‌آموزید با تنظیم بودجه چگونه مخارج و پس‌اندازهای خود را کنترل کنید تا به هدف‌های خود و خانواده‌ی خود دست یابید، بی‌آن که دچار مشکل‌های مالی شوید. این مراحل عبارت‌اند از:

۱- تعیین هدف‌ها

۲- تنظیم بودجه‌ی جدید براساس هزینه‌ها و درآمدهای گذشته

۳- پی‌گیری و به روز کردن هزینه‌ها

۴- زندگی بر اساس بودجه‌ی جدید

نیازهای اساسی خود دست یابد یا مجبور می‌شود قرض بگیرد. از این رو هر عضو خانواده نیز باید حساب هزینه‌های خود را داشته باشد.

توجه

علاوه بر تنظیم بودجه‌ی خانواده، هر عضو خانواده باید دخل و خرج خود را محاسبه کند.

فعالیت عملی ۸

- فهرستی از آن چه در طول ماه گذشته خرج کرده‌اید تهیه کنید.

- آیا در برقراری تعادل میان دخل و خرج خود موفق بوده‌اید؟

- اگر نتوانسته‌اید چگونه کمبود درآمد خود را جبران کرده‌اید؟

۱-۱۰ مزایای بودجه‌بندی در خانواده

۱- می‌توانید برخی از هزینه‌ها (خرج)‌ها را که با مقدار تعیین شده‌ی شما متفاوت است شناسایی کنید.

۲- می‌توانید خرج‌های غیر ضروری را شناسایی، تعدیل یا حذف کنید.

۳- می‌توانید خانواده را، بی‌آن که دچار مشکل مالی شوید، به هدف‌های اصلی خود برسانید.

۴- بودجه‌بندی باعث افزایش رفاه خانواده، عزت نفس و سلامت روح و روان افراد خانواده می‌شود.

- تنظیم بودجه با تعدیل یا حذف هزینه‌های غیر ضروری به خانواده امکان می‌دهد بدون مشکل مالی به هدف‌های خود دست یابد.

- بودجه‌ی خانواده خلاصه‌ای از دخل و خرج یا، به بیان علمی‌تر، درآمد (دخل) ها و هزینه (خرج) های خانواده را در طول دوره‌ای معین نشان می‌دهد.

- مدیریت بودجه به معنی پی‌گیری هزینه‌ها و حذف یا کاهش هزینه‌های اضافی به منظور غلبه بر مشکلات مالی است.

- از اصول مهم در تنظیم بودجه‌ی خانواده حفظ حالت تعادل در بودجه است.

- اگر در طول یک دوره‌ی معین هزینه‌ها و درآمدهای خانواده با هم برابر باشند بودجه‌ی خانواده در حالت تعادل است.

- اگر در طول یک دوره‌ی معین هزینه‌های خانواده از درآمدهای آن کم‌تر باشد بودجه‌ی خانواده دارای مازاد است. در این صورت پس‌انداز خانواده افزایش می‌یابد.

- اگر در طول یک دوره‌ی معین هزینه‌های خانواده از درآمدهای آن بیش‌تر باشد، بودجه‌ی خانواده کسری دارد و خانواده با بدهی مواجه می‌شود.

- هر خانواده، با توجه به تفاوت درآمدها، تعداد اعضا، ترکیب سنی و سلیقه‌ها، باید بودجه‌ای مخصوص به خود داشته باشد.

- علاوه بر خانواده، هریک از اعضای خانواده باید حساب دخل و خرج خود را داشته باشد تا دستیابی

آزمون پایانی نظری واحد کاراول

- ۱- بودجه‌ی خانواده را تعریف کنید.
- ۲- منظور از مدیریت بودجه چیست؟
- ۳- وضعیت‌های مختلف بودجه را شرح دهید.
- ۴- مزایای بودجه‌بندی در خانواده را شرح دهید.
- ۵- دوره‌ی بودجه‌بندی در خانواده به چه عواملی بستگی دارد؟
- ۶- آیا تنها خانواده‌های کم درآمد نیاز به تنظیم بودجه دارند؟
- ۷- چه موقع خانواده دچار بدهی می‌شود؟
- ۸- پس انداز خانواده چگونه شکل می‌گیرد؟

آزمون پایانی عملی واحد کار اول

برای دو خانواده از دوستان و آشنایان خود، بودجه‌ی ماهانه تنظیم کنید. ضمناً دقت کنید که تعادل در بودجه‌ی خانواده‌ها برقرار باشد.

واحد کار دوم

هدف های خانواده

که وَرای تو هیچ نعمت نیست
هر که راصبر نیست حکمت نیست

ای قناعت توانگرم گردان
کُنْجِ صبر، اختیارلقمان است

سعدی

انتظار می‌رود، هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف‌های زیر دست یابد :

- ۱- هدف‌های خانواده را شرح دهد .
- ۲- هدف‌های واقع‌بینانه را تعریف کند .
- ۳- هدف‌های اصلی خانواده را به هدف‌های فرعی و جزئی تقسیم کند.
- ۴- هدف‌های اصلی و فرعی را به هدف‌های مالی تبدیل کند .
- ۵- پس انداز مطلوب را برای رسیدن به هدف تعیین کند.

گزینه‌های صحیح را با علامت (x) مشخص کنید:

۱- هدف^۱ همان آرزو^۲ است.

☐ صحیح ☐ غلط

۲- هدف آرزویی واقع بینانه است.

☐ صحیح ☐ غلط

۳- اگر نمی‌توان سریعاً به هدفی دست یافت باید آن را کنار گذاشت.

☐ صحیح ☐ غلط

۴- هدف تمام خانواده‌ها یکی است، پس می‌توان یک برنامه‌ی بودجه برای تمام خانواده‌ها نوشت.

☐ صحیح ☐ غلط

۵- با تنظیم بودجه می‌توان به هدف‌هایی که رسیدن به آن در حال حاضر غیرممکن است دست یافت.

☐ صحیح ☐ غلط

۶- تمام خانواده‌ها باید ۱۰ درصد از درآمد خود را پس‌انداز کنند.

☐ صحیح ☐ غلط

۱- آن چه آدمی برای رسیدن به آن بکوشد، مقصود، غایت = (Aim)

۲- آرزو: خواش، کام، مراد، چشم داشت، امید، توقع، انتظار Desire = wish

خانواده علاوه بر این هدف اصلی هدف‌های دیگری نیز می‌تواند داشته باشد:

- می‌خواهد یک خودروی نو بخرد؛

- می‌خواهد محل سکونت خود را تغییر دهد؛
- می‌خواهد فرزندان خود را به دانشگاه بفرستد؛
- می‌خواهد برای دوره‌ی سالمندی اندوخته داشته باشد.
- می‌خواهد

۲-۲ تبدیل هدف‌های خانواده به هدف‌های مالی

دومین قدم در تنظیم بودجه تبدیل هدف‌های خانواده به هدف‌های مالی است. خانواده باید محاسبه کند که برای رسیدن به هریک از هدف‌های خود (هدف‌هایی که در بالا آمده است) چه مقدار نیاز دارد و برای این منظور چه قدر از درآمد خود را باید پس انداز کند.

۲-۳ تقسیم هدف‌ها به هدف‌های فرعی

همان‌طور که گفته شد تعیین هدف‌ها اولین قدم در راه تنظیم بودجه‌ی خانواده است. آیا می‌دانید

در این واحد کار و واحدهای کار بعدی ابزارها و اطلاعات لازم برای تنظیم و تحلیل بودجه‌ی فردی و خانوادگی ارائه خواهد شد و شما یاد می‌گیرید که چگونه با تنظیم بودجه، خرج‌ها و پس‌انداز خود را کنترل کنید تا بدون آن که دچار مشکل مالی شوید، به هدف‌های خانواده دست یابید. در این واحد با اولین مرحله یعنی تعیین هدف‌ها آشنا خواهید شد.

۱-۲ تعیین هدف‌ها

اولین قدم در راه تنظیم بودجه‌ی خانواده تعیین هدف‌های خانواده است. در کشور ما میلیون‌ها خانواده زندگی می‌کنند که از جهات مختلف، از جمله درآمد، تعداد اعضای خانواده، ترکیب سنی اعضای خانواده و سلیقه‌ها با هم متفاوت‌اند. از این‌رو اهداف خانواده‌های مختلف با هم تفاوت دارند. در تعیین هدف‌ها باید از چشم و هم‌چشمی و تقلید از خانواده‌های دیگر جداً خودداری کرد و تنها نیازهای خانواده‌ی خود را در نظر گرفت.

یکی از مشکل‌ترین مراحل تنظیم بودجه برای هر خانواده با ویژگی‌های مشخص، تعیین هدف‌هاست.

یکی از اصلی‌ترین هدف‌های تنظیم بودجه برای هر خانواده این است که بتواند در طول زندگی، مصرف با ثبات و یکنواختی داشته باشد و نوسانات درآمدی و حوادث غیر مترقبه کم‌ترین تأثیر را بر زندگی مالی آن‌ها بگذارد.

تفاوت بین اهداف خانواده در مثال بالا چیست؟
خانواده برای خرید خودرو نسبت به خرید آپارتمان به منابع مالی کم‌تری احتیاج دارد، یعنی نیاز به پس‌انداز کم‌تری دارد. پس خرید خودرو در زمان کوتاه‌تری میسر است. اما فرستادن فرزندان به دانشگاه یا اندوخته کردن برای دوره‌ی بازنشستگی ممکن است برای آینده‌ای نزدیک نباشد. از این رو هدف‌های هر خانواده را می‌توان به سه گروه بلند مدت، میان مدت، کوتاه مدت تقسیم کرد.

خرید وسیله‌ای کوچک به پول کم‌تری نیاز دارد و دست یافتن به آن آسان‌تر است، زیرا با برنامه‌ریزی‌ای ساده در زمانی کوتاه می‌توان بدان دست یافت، ولی رسیدن به هدف‌های بزرگ‌تر مانند خرید خانه و به آسانی امکان‌پذیر نیست. برخی از هدف‌ها در حد یک آرزو به نظر می‌رسد. به نظر شما برای این که هدف‌ها از آرزو به واقعیت تبدیل شوند چه باید کرد؟

برای درک بهتر به مثال زیر توجه کنید:
فرض کنید شما قصد دارید از تهران به مشهد سفر کنید. مسیرهای متعددی برای این سفر هست. کدام یک را انتخاب می‌کنید؟ روشن است با استفاده از نقشه کوتاه‌ترین و کم‌خطرترین را انتخاب می‌کنید.

بعد از انتخاب مسیر، زمان حرکت، نقاط توقف، مدت توقف و ... را هم تعیین می‌کنید. هرچه

برنامه ریزی دقیق‌تری داشته باشید آسان‌تر و زودتر به مقصد می‌رسید.
مثالی دیگر:

فرض کنید زوجی جوان قصد خرید آپارتمانی را دارند. خرید یک آپارتمان به این معناست که آن‌ها باید به اندازه‌ی کافی پول پس‌انداز کنند تا بتوانند به هدف خود دست یابند. پس آن‌ها تصمیم می‌گیرند برای کوتاه‌تر کردن زمان رسیدن به هدف، وام بگیرند. اگر کم‌ترین پس‌اندازی که لازم است تا آن‌ها بتوانند با استفاده از وام بانکی خانه‌ی دل‌خواه را بخرند شش میلیون تومان باشد، باید برای پس‌انداز کردن برنامه‌ریزی کنند. راه‌های متعددی برای تهیه‌ی این مبلغ پس‌انداز هست. راه اول این است که از همین ماه پس‌انداز کنند تا به مبلغ مورد نیاز دست یابند. البته برای خانواده‌ای که فرضاً ۲۰۰ هزار تومان در ماه درآمد دارد، دسترسی به این هدف در کوتاه مدت امکان‌پذیر نیست. بنابراین، درست مانند مثال سفر تهران به مشهد باید مسیر حرکت به طور جزئی‌تر مشخص شود.

مسیر دوم آن است که این زوج برخی از اقلام با ارزش خود (فرش، خودرو، طلا، و) را بفروشند و این مبلغ را فراهم کنند. در این صورت اگر برای مثال پانزده میلیون تومان هم از بانک وام بگیرند، باید ماهانه ۸۰ هزار تومان قسط بپردازند. پس باید از خود سؤال کنند آیا توانایی پرداخت این مقدار وام را به طور ماهانه دارند؟

شما انتخاب کدام راه را به این زوج پیش نهاد می کنید؟

متأسفانه برخی از افراد، به دلیل در دسترس نبودن هدف‌ها در کوتاه مدت، از پس انداز کردن چشم می پوشند. اگر شما هم تا کنون پس انداز نکرده‌اید ناامید نباشید. در این پودمان راه‌هایی ارائه خواهد شد تا سریع تر به هدف‌ها دست یابید. خرید خانه‌ای بیست میلیون تومانی برای زوجی جوان ممکن است دور از دسترس به نظر برسد ولی هرگز این فکر را نکنید. با تنظیم بودجه می توان صاحب خانه شد. هدف از تنظیم بودجه، ارائه‌ی نقشه‌ای است تا به کمک آن با حرکت در مسیر زندگی به هدف خود دست یابید. در مسافرت از تهران به مشهد نیز بدون نقشه نمی توان حرکت کرد. نقشه به ما مسیر عبور، محل توقف و ... را نشان می دهد.

تعیین هدف‌های واقع بینانه، نقشه (بودجه)، هدف‌های میان مدت و هدف‌های جزئی (کوتاه مدت) کلید اصلی موفقیت در راه رسیدن به هدف‌ها به خصوص هدف‌های بلند مدت است.

توصیه می شود در تنظیم هدف‌ها به نکته‌های زیر توجه کنید:

- هدف هر خانواده مخصوص خود اوست و با هدف دیگران متفاوت است.

- هدف باید براساس نیازها و امکانات خانواده تنظیم شود.

اگر هزینه‌های آن‌ها امکان پرداخت این مقدار قسط را در ماه نمی دهد راه دیگری هم هست و آن به تعویق انداختن خرید خانه تا زمانی است که بتوانند پنج میلیون تومان دیگر هم پس انداز کنند. در این صورت آن‌ها می توانند وام کم تری بگیرند و قسط کم تری، در حد توانایی خود، بپردازند. راه آخر هم این است که فکر خرید خانه را از سر به در کنند. پس راه‌های مختلف خرید خانه برای این زوج را می توان به صورت زیر خلاصه کرد:

۱- صبر کنند تا شش میلیون تومان پس انداز کنند، سپس وام بانکی بگیرند. در این صورت خرید خانه در زمانی طولانی تر میسر است.

۲- بخشی از وسایل خود را بفروشند تا شش میلیون تومان را فراهم کنند و پانزده میلیون تومان هم وام بگیرند. در این صورت باید برای مثال ۸۰ هزار تومان در ماه بابت پرداخت قسط به هزینه‌های خود اضافه کنند.

۳- می توانند پنج میلیون تومان دیگر هم پس انداز کنند تا با گرفتن وام کم تر، ماهانه، قسطی در حد توانایی خود بپردازند. در این صورت دیرتر از مسیر دو به هدف خواهند رسید.

۴- چون نمی توانند زود به هدفشان دست یابند فکر خرید آپارتمان را به طور کلی کنار بگذارند.

ساعت به ساعت سفر (هدف‌های جزئی یا کوتاه مدت) مشخص و مسیرهای بالا طی شود. بنابراین تنظیم هدف‌های میان مدت و جزئی و دستیابی به آن‌ها تنها راه مطمئن برای رسیدن به هدف اصلی است.

توجه

به بیان علمی باید هدف بلند مدت (هدف اصلی مانند خرید آپارتمان) را به هدف‌های میان مدت و کوتاه مدت تقسیم کرد. به عبارت دیگر باید برای هر ماه و روز خود برنامه‌ای داشت تا به هدف خود دست یافت.

فعالیت عملی (۱)

- ۱- هدف‌های خانواده‌ی خود را فهرست کنید.
- ۲- کدام‌یک از هدف‌ها غیر واقع بینانه به نظر می‌رسد؟
- ۳- هدف‌های واقع بینانه را جدا کنید؟
- ۴- راه‌های مختلف رسیدن به هدف‌ها را تعیین کنید.
- ۵- به نظر شما کدام راه بهترین است؟ چرا؟
- ۶- برای رسیدن به هدف‌های خود نموداری مطابق نمودار زیر رسم کنید.

- هدف خانواده باید بر مبنای واقعیات، یعنی با توجه به امکانات مالی خانواده، باشد نه آن چه خانواده آرزو دارد.

- خانواده با تعیین هدف‌های میان مدت و تقسیم آن به هدف‌های جزئی‌تر (کوتاه مدت) می‌تواند به هدف‌های بزرگ (بلند مدت) دست یابد.

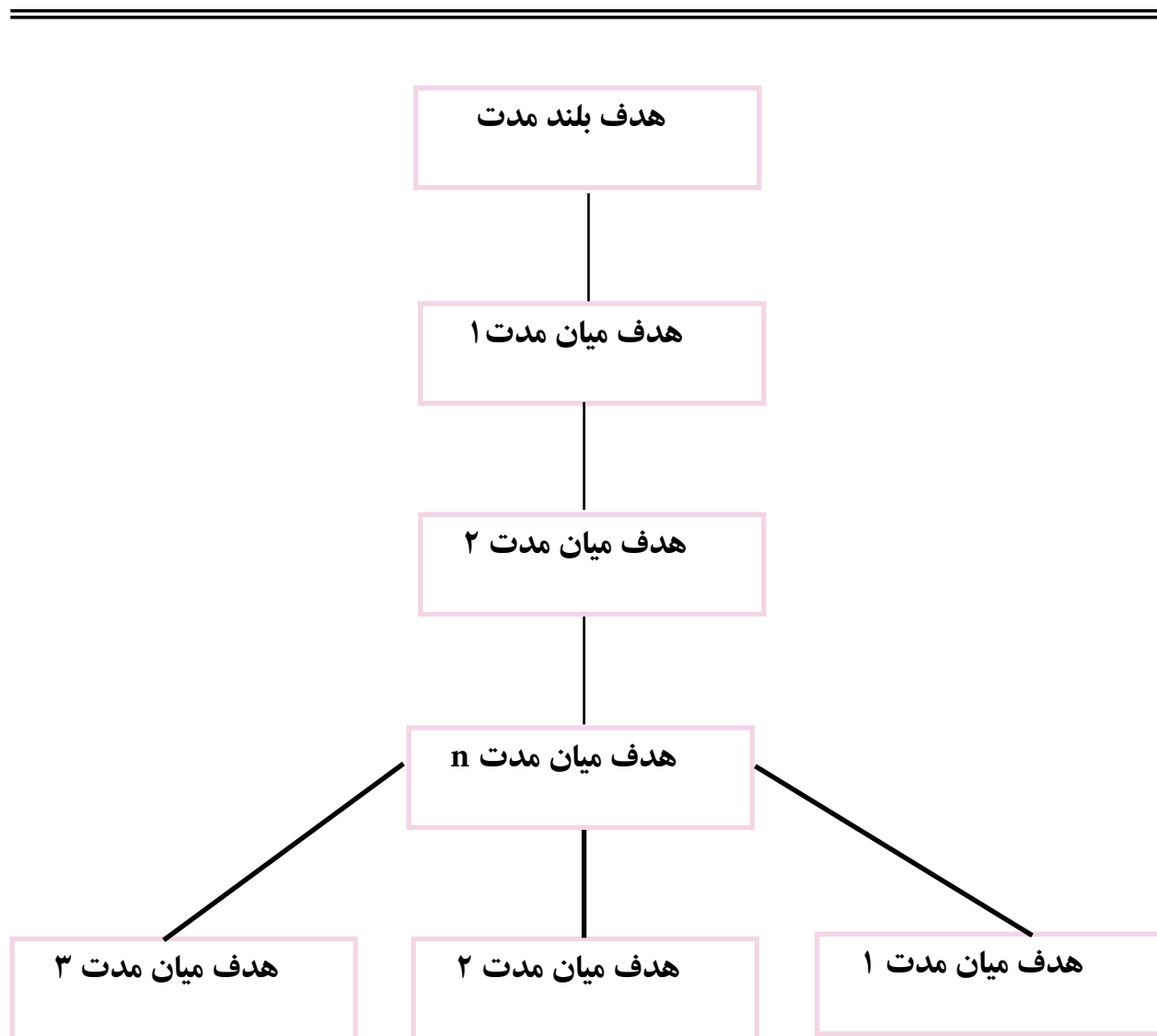
توجه

هدف‌های بلند مدت: هدف‌هایی است که خانواده امیدوار است در مدتی فراتر از یک سال به آن دست یابد و معمولاً نیاز به منابع مالی بسیار دارد.

هدف‌های کوتاه مدت: هدف‌هایی است که خانواده تمایل دارد در همان سال به آن دست یابد.

اولین قدم در راه تعیین هدف و رسیدن به آن، این است که هدفی اجرا شدنی برای خواست‌های خود داشته باشید. برای مثال اگر می‌خواهید صاحب خانه شوید باید با خرید آپارتمانی کوچک آغاز کنید. برای این منظور باید این هدف را به هدف‌های جزئی‌تر تقسیم کنید. هنگامی که از تمامی این هدف‌های جزئی عبور کردید می‌توانید به هدف اصلی دست یابید. توجه کنید برای سفر از تهران به مشهد گفته نمی‌شود به سمت شمال شرق بروید تا به مشهد برسید، بلکه می‌گوییم اول از قائم شهر، بعد ساری، بعد گرگان و ... عبور کنید تا به مشهد برسید. این مسیرها را هدف‌های میان مدت می‌گویند. وقتی به گرگان رسیدید می‌گوییم نصف مسیر طی شده است. برای طی این مسیر طولانی باید برنامه‌ی

نمودار ۱-۲

۲-۴ تعیین نقشه‌ی رسیدن به هدف

اگر می‌خواهید از تهران به مشهد بروید (هدف اصلی) باید این سفر را برنامه‌ریزی و ازمیان تمام مسیرها یکی را انتخاب کنید. برای این منظور باید نقشه‌ای تهیه کنید که نشان دهد چند کیلومتر راه بروید، کجا برای استراحت، ناهار، نماز و بنزین توقف کنید و بعد از طی هر مسیر چه قدر راه تا رسیدن به مشهد باقی می‌ماند.

ممکن است شما مسیری را انتخاب کنید که از ۱۶ شهر می‌گذرد. هر شهر یک هدف میان مدت را نشان می‌دهد. از هر شهری که عبور کنید ۱/۱۶ مسیر را طی می‌کنید. حال این هدف را به هدف پولی تبدیل کنید. اگر کل مسیر را ۱۶ میلیون تومان در نظر بگیرید، از هر شهر که عبور می‌کنید یک میلیون تومان پس‌انداز کرده‌اید. مثلاً وقتی پنج میلیون تومان پس‌انداز کردید، این مطابق با رسیدن به قائم شهر است. هنگامی که به شهر هشتم (گرگان) رسیدید، مثل این است که هشت میلیون تومان (نصف مقدار هدف) پس‌انداز کرده‌اید. وقتی به مشهد رسیدید جشن بگیرید، چون به هدف خود رسیده‌اید. این یک مثال است. شما واقعاً سفر نمی‌کنید. شما به سمت هدف‌های پس‌انداز سفر می‌کنید. همان‌طور که خودرو برای حرکت به بنزین نیاز دارد، حساب پس‌انداز شما نیز به پول نیاز دارد تا رشد کند و خانواده را به هدف‌های خود برساند.

برای رسیدن به هدف‌های مالی نیز احتیاج به نقشه‌ای دارید که پیشرفت شما را اندازه‌گیری کند و قدم‌های طی شده تا رسیدن به هدف را نشان دهد. برای این منظور می‌توانید از نمودار ۲-۲ استفاده کنید. هر موقع پس‌انداز شما افزایش یافت، ستون را رنگ کنید تا بتوانید راه طی شده و باقی‌مانده را ببینید. فضای رنگ شده مسیر طی شده به سمت هدف و فضای رنگ نشده مسیر باقی‌مانده تا هدف را نشان می‌دهد.

۱۶ میلیون	مشهد	تاریخ
۸ میلیون	گرگان	تاریخ
۵ میلیون	ساری	تاریخ
۵ میلیون	قائم شهر	تاریخ
۵ میلیون	فیروز کوه	تاریخ
شروع پس‌انداز	تهران	تاریخ

نمودار ۲-۲ جدول پیشرفت به سمت هدف

دومین قدم برای رسیدن به هدف، تهیه نقشه است. نقشه‌ای که مسیر حرکت و پیشرفت به سمت هدف را نشان دهد و مشخص کند اکنون تا رسیدن به هدف چه قدر باقی مانده است.

۵-۲ چگونگی تعیین هدف مشترک در خانواده

حال وقت آن رسیده است که به دنبال هدف‌های واقعی برویم. از خود سؤال کنید:

۱- خانواده در یک، دو، سه و ... پنج سال آینده چه کارهایی می‌خواهد انجام دهد؟

۲- خانواده چه نیازهایی در راه انجام کارهای بالا خواهد داشت؟

۳- چه عواملی خانواده‌ی ما را از رسیدن به این خواست‌ها باز می‌دارد؟

برای پاسخ به سؤالات بالا ابتدا جلسه‌ی خانوادگی تشکیل دهید:

همه‌ی افراد خانواده دور هم بنشینند و یک نفر مسئول جلسه و تهیه‌ی صورت جلسه شود.

نظر تمامی افراد خانواده در باره‌ی پرسش‌های فوق خواسته شود.

پدر خانواده: خودروی ما قدیمی شده است و هزینه‌ی زیادی دارد. ما برای انجام کارهای روزمره به خودروی جدید نیاز داریم.

پسر خانواده: من موافقم، چه نوع خودرویی؟

مادر: بله. ولی برای خرید خودرو چه قدر می‌خواهیم هزینه کنیم؟

دختر: چه خوب، چه قدر هزینه‌ی بیمه‌اش می‌شود؟

مادر: آیا می‌توانیم برای خرید خودرو وام بگیریم؟

پدر: چه قدر می‌توان وام گرفت؟

مادر: باز پرداخت وام و هزینه‌ی گرفتن وام چگونه است؟

وقتی با توافق همه‌ی اعضای خانواده، هدف مشخصی برای خانواده تعیین شد (هدف اصلی)، آن را به هدف‌های جزئی تقسیم کنید.

پدر: ما نیاز داریم ماهانه ۱۰۰ هزار تومان پس‌انداز کنیم تا بتوانیم در سال آینده خودروی دل‌خواه خود را بخریم.

پسر: نمی‌شود تا شش ماه دیگر آن را بخریم؟ در این صورت باید ماهانه ۲۰۰ هزار تومان پس‌انداز کنیم.

دختر: نمی‌شود وام بگیریم؟

پدر: من فردا سؤال خواهم کرد که چه مقدار می‌توانم وام بگیرم، هزینه‌ی گرفتن وام چه قدر است و پرداخت اقساط ماهانه چگونه است.

در این مثال، هدف اصلی از لحاظ مالی به دست آوردن پول لازم برای خرید خودرو و هدف میان مدت، پس انداز ماهانه است.

بنابراین شرط موفقیت در تنظیم بودجه، تنظیم هدف ها با توافق همه ی اعضای خانواده است. برای این منظور تشکیل جلسات خانوادگی برای توافق در باره ی تعیین هدف مشترک لازم است.

شاید در حال حاضر بدون این که زحمتی بکشید بتوانید ماهانه یک درصد از درآمد خانواده را پس انداز کنید ولی اگر یک درصد خیلی کم است و مدت زمان رسیدن به هدف ها را خیلی طولانی می کند، می توانید با پنج یا ده درصد نیز امتحان کنید و به مرور این درصد را تعدیل کنید تا به درصدی مطلوب دست یابید.

ممکن است ده درصد، مقدار مطلوب پس انداز باشد و بتواند در کوتاه ترین زمان ممکن شما را به هدف برساند. بنابراین، سطح زندگی ای که خانواده درباره ی آن به توافق می رسد، نقش مهمی در مقدار پس انداز خانواده دارد. بعضی از خانواده ها ترجیح می دهند امروز سخت تر و در آینده بهتر زندگی کنند و بعضی دیگر حاضر نیستند سختی زیادی را در حال حاضر تحمل کنند.

نتیجه

سومین قدم برای رسیدن به هدف های اصلی، تنظیم درصد مطلوب پس انداز از درآمد است. آن قدر این درصد را جا به جا کنید تا به درصد مطلوب برسید.

فعالیت عملی ۳

(۱) در فعالیت ۲-۲ با تغییر در درصد پس انداز، درصد مطلوب را برای خانواده معین کنید.
(۲) چه مدت طول می کشد تا به هدف خود برسید.

فعالیت عملی ۲

۱- با توجه به هدف های فعالیت ۱، چه مقدار پول برای رسیدن به هدف های خود لازم دارید؟
۲- مقدار پس انداز را در حالت های مختلف، ۱۰٪، ۲۰٪، ۳۰٪ و ۵۰٪ از درآمد ماهانه، تعیین کنید.

۳- در هر یک از این حالت ها تعیین کنید چه مدت زمان برای رسیدن به هدف لازم است.

۲-۶ تعیین حد مطلوب پس انداز

خانواده هدف را بر مبنای آن چه می تواند به آن برسد طراحی می کند. تنظیم هدف ها هنر است نه علم. به بیان دیگر آن قدر هدف را بالا نگیرید که دل سرد شوید و آن قدر هم سهل نگیرید که خیلی آسان و بدون هیچ زحمتی به آن دست یابید. بنابراین هدف را در حدی بگیرید که بتوانید به آن برسید.

۷-۲ راه‌های ترغیب خانواده به پس انداز

یکی از مشکل‌ترین بخش‌های تنظیم هدف، حرکتِ منطبق با بودجه‌ی تعیین شده است. از آن‌جا که دستیابی به هدف اصلی (خرید خودروی جدید) با توافق همه‌ی افراد خانواده است، همه‌ی اعضای خانواده باید آماده‌ی فداکاری در راه رسیدن به هدف باشند. از این رو هریک از افراد خانواده را باید متقاعد کرد که ضروری است ماهانه بخشی از درآمد خود را پس انداز کنند. ولی بعضی اوقات اتفاق می‌افتد که زن یا شوهری یکی از اعضای خانواده تمایلی به پس انداز کردن ندارند. بنابراین خانواده برای رسیدن به هدف خود، از امکانات لازم برخوردار است ولی از این امکانات صحیح استفاده نمی‌شود. ممکن است یکی از فرزندان یا همسر بگویند که ما در حال حاضر همه چیز داریم، چرا باید به خودمان سختی بدهیم و پس انداز کنیم. در جواب باید گفت مشکلاتی که خانواده در آینده با آن مواجه است، قابل پیش بینی نیست. مقابله با مشکلاتی مثل از دست دادن کار و بیماری و چگونگی مقابله با آن‌ها بستگی به این دارد که امروز چه مقدار پس انداز می‌کنید. این به این معنا که هرچه پس انداز بیش‌تری داشته باشید مشکلات مالی کم‌تری در آینده شما را آزار می‌دهد و هرچه کم‌تر پس انداز کنید مشکلات پیش‌بینی نشده شما را بیش‌تر آزار می‌دهد. بنابراین در خانواده، همسر و فرزندان باید متقاعد شوند این استدلال که اکنون همه چیز داریم و نیازی به پس انداز کردن نیست، احساس غلطی است

و برای رفاه بلند مدت خانواده بسیار مضر است. هیچ‌گاه تسلیم این گونه افکار مضر نشوید.

فعالیت عملی ۴

تحقیق کنید

- (۱) آیا افراد خانواده‌ی شما بر روی یک هدف توافق دارند؟
- (۲) آیا همه یک چیز را می‌خواهند؟
- (۳) آیا می‌توانید همه را متقاعد کنید که به یک هدف فکر کنند؟
- (۴) آیا موفق بوده‌اید همه را به سمت یک هدف متقاعد کنید؟

چهارمین قدم کاهش هزینه‌ها در زمان حال به منظور داشتن پس‌انداز به این مفهوم نیست که خانواده‌ی شما باید سختی را بپذیرد و کم‌تر مصرف کند، بلکه به این معناست که خانواده‌ی شما برای دستیابی به رفاه بیش‌تر، امروز هزینه‌های غیر ضروری و اضافی را حذف می‌کند تا در آینده در رفاه بیش‌تری زندگی کند.

فعالیت عملی ۵

به اتاق‌های خانه، آشپزخانه، انباری و... در خانه‌ی خود سر بزنید. چند کالا پیدا کنید که هرگز از آن استفاده نشده است. فهرستی از این اقلام مانند اسباب بازی، وسایل آشپزخانه، وسایل اتاق پذیرایی، لباس و... تهیه کنید. فهرستی نیز از چیزهایی که در طول یک سال گذشته از آن‌ها استفاده نکرده‌اید تهیه کنید و ارزش ریالی آن‌ها را به طور تقریبی محاسبه کنید.

چکیده

اولین قدم در راه تنظیم بودجه، تعیین هدف‌های خانواده است.

دومین قدم در راه تنظیم بودجه تبدیل هدف‌های خانواده به هدف‌های مالی است یعنی برای رسیدن به هدف چه مقدار پول نیاز داریم و برای این منظور چه مقدار باید در هر ماه پس‌انداز کنیم.

سومین قدم تعیین درصد مطلوب پس‌انداز خانواده با آزمون درصدهای مختلف پس‌انداز است.

چهارمین قدم تشخیص هزینه‌های غیر ضروری و اضافی و سعی در کاهش یا حذف آن‌هاست.

پنجمین قدم: تسلیم نشدن در برابر افکار مضر در خانواده است. سعی کنید خانواده را متقاعد کنید که «پس‌انداز امروز به معنای رفاه بیش‌تر در آینده است».

آزمون پایانی نظری واحد کار دوم

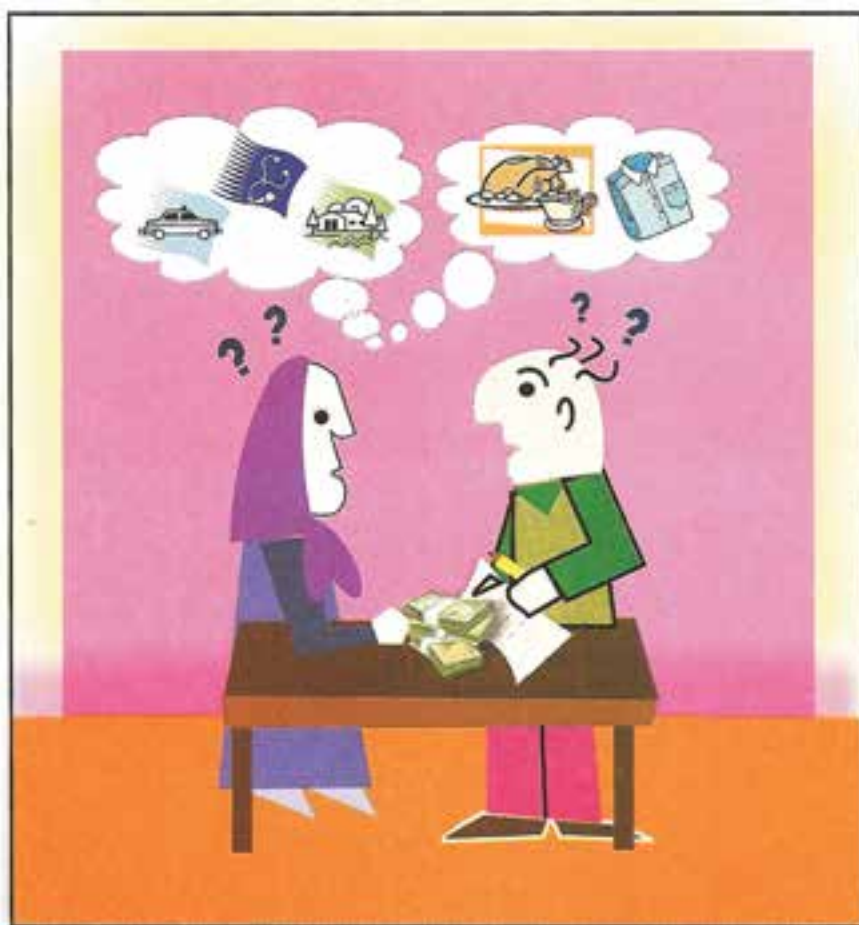
- ۱- مراحل تعیین هدف را در خانواده نام ببرید.
- ۲- لزوم رسیدن به هدف مشترک را در خانواده بیان کنید.
- ۳- چگونه می توان در خانواده به هدفی مشترک رسید؟
- ۴- عوامل مؤثر بر تعیین پس انداز مطلوب را در خانواده شرح دهید .
- ۵- اگر همسر یا یکی از اعضای خانواده موافق با کاهش هزینه نباشند چه باید کرد؟

آزمون پایانی عملی واحد کار دوم

- با پنج خانواده از دوستان و آشنایان خود مصاحبه کنید و از آنان پرسید:
- ۱- در سال آینده چه هدف هایی دارند .
 - ۲- آیا اعضای خانواده با این هدف ها موافق اند.
 - ۳- خانواده از چه طریقی منابع مالی رسیدن به هدف ها را تأمین می کند.
 - ۱- پس انداز آن ها چه درصدی از درآمد آن هاست.
 - سپس خانواده ها را از لحاظ هدف ها، پس انداز و مقایسه کنید.
 - ۲- آیا رفتار این خانواده مطابق با دستور العمل های این واحد کار است ؟
 - در پایان گزارشی تهیه کنید و در کلاس ارائه دهید.

پیش بینی درآمدها و هزینه های آینده‌ی خانواده^۱

چوسختی پیشش آید سهل گیرد

چو تنگی بیند از سختی بمیرد

۱- شناسایی اصول تطبیق دخل و خرج در خانواده

انتظار می رود هنرجو پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف های زیر دست یابد :

۱- در آمد متوسط ماهانه ی خود را، با مروری بر پس انداز گذشته ، محاسبه کند.

۲- هزینه های گذشته را، با مروری بر پس انداز و درآمدهای گذشته، محاسبه کند.

۳- متوسط هزینه ها و پس انداز گذشته ی خود را برآورد کند.

۴- وضعیت بودجه ی خانواده ی خود را در گذشته ارزیابی کند.

۵- بودجه ی جدیدی را برای خانواده ی خود تنظیم کند.

پیش آزمون واحد کار سوم

گزینه های صحیح را با علامت (x) مشخص کنید:

۱- در آمد خالص هر خانواده ، تفاوت بین در آمد ناخالص و کسری هاست.

☐ غلط

☐ صحیح

۲- یکی از بهترین روش ها برای پیش بینی هزینه های آینده مرور هزینه های گذشته است.

☐ غلط

☐ صحیح

۳- هر چه دوره ی مرور هزینه های گذشته کوتاه تر باشد، پیش بینی هزینه های آینده دقیق تر است.

☐ غلط

☐ صحیح

۴- دست یابی به هدف های خانواده، نیازمند تلاش جمعی اعضای خانواده است.

☐ غلط

☐ صحیح

۳-۱-۱ محاسبه‌ی درآمد ناخالص خانواده

فهرستی از درآمد ماهانه‌ی خانواده را تهیه کنید. این فهرست باید شامل موارد زیر باشد:

- درآمدهایی که در خانواده برای کار تمام وقت، نیمه وقت و اضافه کار به دست می آیند. در صورتی که خانواده درآمد روزانه دارد، آن را در ۳۰ و اگر درآمد هفتگی دارد، آن را در ۴/۳۰ (چهاروسی صدم) ضرب کنید تا مقدار این درآمدها در ماه مشخص شود.

- درآمدهای ماهانه‌ی دیگری که خانواده از منابع مختلف، مثل اجاره بها، سود سپرده، سود سهام و... به دست می آورد.

- درآمدهای دیگری که هر یک از افراد خانواده می توانند به درآمد خانواده اضافه کنند. مجموع این درآمدها، درآمد ناخالص شما در یک ماه است.

توجه

درآمد ناخالص، جمع تمامی درآمدهای ماهانه‌ی خانواده است.

در واحدهای کار قبل آموختید برای تنظیم بودجه باید هدف مشترک خانواده را تعیین و آن را به هدف مالی تبدیل کنید. در این واحد کار توضیح داده می شود که به منظور تعیین پس انداز مورد نیاز خانواده برای رسیدن به هدف، باید بودجه‌ی جدیدی را برای خانواده تنظیم کنید. برای تهیه‌ی بودجه‌ی جدید باید هزینه ها و درآمدهای احتمالی خود را پیش بینی کنید.

یکی از بهترین روش ها برای پیش بینی هزینه ها و درآمدهای آینده توجه به هزینه ها و درآمد های گذشته است. بنابراین، قبل از تنظیم بودجه‌ی جدید باید بودجه‌ی گذشته را مرور کنید.

۳-۱ روش محاسبه‌ی درآمد (دخل) ماهانه

اولین قدم برای تنظیم بودجه‌ی جدید، داشتن تصویر واقعی از درآمد خالص خانواده است. برای این منظور باید همه‌ی درآمدهای عادی و دوره ای را که خانواده دریافت می کند به دست آورید. انجام این کار با تهیه‌ی جدول درآمد ماهانه (۳-۱) به آسانی امکان پذیر است. برای تهیه‌ی این جدول باید مراحل زیر را به ترتیب انجام دهید.

جدول ۳-۱ جدول درآمد ماهیانه

تاریخ: فروردین ماه ۱۳۸۹

الف، درآمد ناخالص	مرد	زن	دیگر اعضا	جمع
دست مزد- حقوق				
کار نیمه وقت				
پاداش				
درآمد از اضافه کار				
سود اوراق مشارکت				
سود سهام				
سود سپرده های بانکی				
دیگر درآمدها				
کل درآمد ناخالص ماهانه				

ب- کسری های ماهانه	مرد	زن	دیگر اعضا	جمع
مالیات				
بیمه ی درمانی				
بیمه ی بازنشستگی				
بیمه ی خودرو				
جریمه ی خودرو				
دیگر کسری ها				
جمع کسری ها				

ج- جمع درآمد خالص ماهانه	مرد	زن	دیگر اعضا	جمع
کل درآمد ناخالص ماهانه				
- کل کسری ماهانه				
= بادرآمد خالص ماهانه				

۳-۱-۲ محاسبه‌ی مقادیر کسر شده :

تمامی مبالغی را که از منابع درآمدی کسر می‌شود، مانند مالیات، بیمه، بازنشستگی و ... در ستون کسری‌ها وارد کنید.

کم کردن درآمد ناخالص خانواده (بخش الف - جدول) از کسری‌ها (بخش ب جدول)

$$۱۸۰۰۰۰۰ - ۳۰۰۰۰۰ = ۱۵۰۰۰۰۰$$

متوسط هزینه‌ی هر ماه

$$۱۵۰۰۰۰۰ \div ۶ = ۲۵۰۰۰۰$$

$$۳۰۰۰۰۰ \div ۶ = ۵۰۰۰۰$$

پس انداز هر ماه

$$\frac{\text{پس انداز هر ماه}}{\text{درآمد هر ماه}} = \frac{۵۰۰۰۰}{۳۰۰۰۰۰} = \frac{۵۰}{۳۰۰}$$

به بیان دیگر شما به طور متوسط هر ماه ۲۵۰ هزار تومان هزینه و ۵۰ هزار تومان پس انداز کرده‌اید و در واقع یک ششم ($\frac{۵۰}{۳۰۰}$) درآمد خود را پس انداز کرده‌اید.

توجه

درآمد خالص ماهانه = کل کسری‌های ماهانه - کل درآمد ناخالص ماهانه.

۳-۲ روش محاسبه‌ی هزینه‌های (خرج) ماهانه

به خاطر داشتن هزینه‌های ماه‌های گذشته خیلی آسان نیست، ولی راهی ساده برای برآورد هزینه‌های یک یا شش ماه گذشته، آن است که به حساب پس انداز، کیف یا هر محلی که پس انداز خود را نگاه می‌دارید مراجعه کنید چنان چه حساب‌های شما نشان دهد که در شش ماه گذشته ۳۰۰ هزار تومان پس انداز کرده‌اید، با در نظر گرفتن درآمد ۳۰۰ هزار تومان در ماه، هزینه‌های کل شش ماهه‌ی شما برابر ۱۵۰۰۰۰۰ تومان است. یعنی کل درآمدهای شش ماه گذشته منهای پس انداز شش ماه گذشته.

درآمد شش ماه گذشته

$$۶ \times ۳۰۰۰۰۰ = ۱۸۰۰۰۰۰$$

هزینه‌ی ۶ ماه گذشته

جدول ۳-۲ جدول تهیه‌ی هزینه‌ها و درآمدهای ماه گذشته

درآمدهای ناخالص ماهانه	تومان	کسری‌های ماهانه	تومان	درآمد خالص ماهانه	هزینه‌های ماهانه	تومان
۱- درآمد شوهر		۱- مالیات			۱- اجاره خانه	
۲- درآمد زن		۲- بیمه‌ی درمانی			۲- تسهیلات (آب، برق، تلفن)	
۳- سودهای حساب سپرده		۳-			۳- بیمه (اتومبیل)	
۴- سود اوراق مشارکت					۴- غذا	
۵- درآمد حاصل از اجاره‌بها					۵- لباس	
۶- ارزش کمک‌های غیر نقدی					۶- هزینه‌های اتومبیل	
۷- دیگر درآمدها					۷- پرداخت بدهی‌ها	
					۸- هزینه‌های آموزش، شهریه و ...	
					۹- هدایا (عروسی و ...)	
					۱۰- پذیرایی	
					۱۱- پول توجیبی	
					۱۲- درمانی	
					۱۳- تفریحات	
					۱۴- دیگر هزینه‌ها	
کل		کل			کل	

اگر حساب شما نشان دهد که هیچ پس اندازی نداشته‌اید، یعنی تمام درآمد شش ماه گذشته‌ی خود را هزینه و به طور متوسط ۳۰۰ هزار تومان در ماه خرج کرده‌اید، پس انداز متوسط ماهانه‌ی شما صفر خواهد بود.

چنانچه حساب شما نشان دهد که نه تنها پس انداز نکرده‌اید بلکه هنوز صورت حساب‌های پرداخت نشده مانند آب، برق، قسط خانه و ... مانده است، شما با بدهی مواجه شده‌اید. اگر مجموع حساب‌های پرداخت نشده‌ی شما در طول شش ماه گذشته ۱۲۰ هزار تومان باشد، در این صورت هزینه‌های شما در طول این مدت ۱۲۰ هزار تومان بیش از درآمد شما خواهد بود. یعنی هر ماه $20000 = 120000 \div 6$ تومان اضافه خرج کرده‌اید.

پس شما نه تنها در طول این مدت پس اندازی نداشته‌اید، بلکه با بدهی مواجه بوده‌اید. شما در چنین شرایطی باید در هزینه کردن بسیار محتاط باشید تا به بدهی شما اضافه نشود. در این صورت تنظیم بودجه برای خانواده‌ی شما حیاتی است. بنابراین شما تا کنون:

(۱) می‌دانید درآمد شش ماه گذشته‌ی شما چه مقدار بوده است.

(۲) می‌دانید در این شش ماه پس اندازی داشته‌اید یا خیر.

پس می‌توانید کل هزینه‌های خود را در این مدت برآورد کنید. سپس جدولی مطابق جدول ۲-۳ تنظیم کنید. در یک طرف جدول درآمدها و در طرف دیگر متوسط هزینه‌های ماهانه‌ی خود را بنویسید. وقتی این کار را انجام دادید، می‌توانید ۶ ماه دیگر به عقب برگردید و هزینه‌ها و درآمدهای خود را تعیین کنید. در این صورت متوسط هزینه‌های شما دقیق تر به دست خواهد آمد و اطلاعات بهتری برای بودجه‌بندی جدید خواهید داشت.

۳-۳ ریز کردن هزینه های گذشته

حال وقت آن رسیده است که هزینه های خانوادگی خود را به صورت جزئی تر به خاطر آورید. دانستن جزئیات هزینه، به خصوص اگر خانواده پس اندازی ندارد یا بدهکار است، کمک می کند که هزینه های غیر ضروری یا کم تر ضروری را بتوان حذف یا کم کرد تا خانواده بدهی خود را پرداخت یا پس انداز کند. برای ثبت هزینه های ماهانه ی خانواده ابتدا اقلام مشخص را مطابق جدول ۲-۳ یادداشت کنید.

هزینه های ماهانه ی خانواده ممکن است به صورت زیر باشد:

اجاره خانه ۸۰ هزار تومان

آب و برق و تلفن و گاز ۶۵ هزار تومان

دیگر هزینه ها ۶۰ هزار تومان

غذا ۷۵ هزار تومان

پول تو جیبی بچه ها ۲۰ هزار تومان

جمع ۳۰۰ هزار تومان

توجه

برای پیش بینی برنامه های آینده باید هزینه های گذشته ی خود را تعیین کنید. هرچه طول مدت دوره طولانی تر باشد برآورد هزینه های آینده بهتر خواهد شد.

فعالیت عملی ۱

(۱) کل درآمد خالص خانوادگی شما در ماه گذشته چه قدر بوده است؟

(۲) درآمد خالص شش ماه گذشته ی خانوادگی شما چه قدر بوده است؟

(۳) خانوادگی شما در شش ماه گذشته چه مقدار پس انداز کرده است؟

(۴) کل هزینه های شش ماه گذشته ی خانوادگی شما چه قدر بوده است؟

(۵) خانوادگی شما به طور متوسط، ماهانه چه قدر هزینه و چه قدر پس انداز کرده است؟

(۶) چند درصد درآمد خانواده پس انداز شده است؟

(۷) اگر خانوادگی شما پس اندازی نداشته است، مقدار بدهی خانواده خود را مطابق جدول ۲-۳ تعیین کنید.

۳-۴ برگزاری جلسه‌ی خانوادگی برای تنظیم

هزینه‌ها

اعضای خانواده زمانی که وقت آزاد دارند باید برای مرور هزینه‌های خود دور هم جمع شوند. در این جلسه هر یک از اعضای خانواده باید سعی کند بدون داشتن حالت تدافعی با دقت هزینه‌های خود و دیگران را بررسی کند. بسیار مهم است که هر عضو برای تأمین مالی خانواده خود و رهایی از بدهی کمک کند.

در آغاز، مسئول جلسه باید رونوشتی از هزینه‌ها و متوسط درآمد ماهانه‌ی خانواده را تهیه و میان اعضا توزیع کند. سپس اعضای خانواده باید روی موضوعات زیر توافق کنند:

۱- هدف‌های اصلی خانواده

۲- مقدار منابع مالی مورد نیاز برای رسیدن به هدف (هدف‌های مالی بلند مدت).

۳- مبلغی که باید ماهانه پس انداز شود (هدف‌های مالی کوتاه مدت).

۴- لزوم فداکاری هر یک از اعضای خانواده برای کمک به تأمین منابع مالی، حتی به مقدار بسیار اندک.

برگزاری این جلسات به بچه‌ها می‌آموزد:

- بدانند دخل و خرج خانواده مهم است.
- ارزش پول را بفهمند و در خرج کردن آن محتاط باشند.

در این جا تمام درآمد خانواده مصرف شده است. حتی ممکن است برخی از افراد خانواده خریدهای اقساطی و اعتباری هم انجام داده باشند که در جدول منظور نشده باشد. در این صورت باید هزینه‌ها را دقیق‌تر تجزیه و تحلیل کرد. گاهی اوقات مشخص می‌شود که بخش عمده‌ی درآمد خانواده جهت خرید کالاهای کم‌تر ضروری صرف شده است، در حالی که مخارج ضروری باقی مانده است. پس بسیار مهم است بدانید چه کسی و در چه موقع هزینه کرده است. در این شرایط توصیه می‌شود اعضای خانواده به جای عصبانی شدن، جلسه‌ای خانوادگی تشکیل دهند و به طور جدی با یکدیگر گفت و گو کنند.

فعالیت عملی ۲

۱- فهرستی از هزینه‌های ماه گذشته‌ی خانواده‌ی خود تهیه کنید.

۲- هزینه‌ها را به دو گروه ضروری و غیر ضروری تقسیم کنید.

۳- تعیین کنید سهم هریک از دو گروه هزینه‌ها چه قدر بوده است.

۴- کدام یک از هزینه‌های خانواده‌ی خود را می‌توانید کم یا حذف کنید؟

فعالیت عملی ۳

جلسه‌ای خانوادگی تشکیل دهید و هزینه‌های خانواده را تجزیه و تحلیل کنید. اعضای خانواده را متقاعد کنید هزینه‌های غیر ضروری خود را که در فعالیت عملی ۲ تعیین کرده‌اید، کم یا حذف کنند تا خانواده در آینده زندگی بهتری داشته باشد.

گزارش جلسه را در کلاس ارائه دهید.

- در تصمیم‌گیری خانواده سهیم شوند.
- برای رفاه حال و آینده‌ی خانواده به طور صحیح هزینه کنند.

توصیه می‌شود فرزندان از کودکی در چنین جلساتی شرکت کنند. ضمن این که در این جلسات نباید کودکان را برای هزینه‌هایی که کرده‌اند سرزنش کرد، بلکه باید به آن‌ها آموخت چگونه می‌توانند به تأمین مالی خانواده کمک کنند.

پس از توافق برسر موضوعات یادشده از هر عضو سؤال کنید چگونه می‌تواند پس انداز بیش تری برای رسیدن به هدف‌ها داشته باشد. اگر همه‌ی اعضای خانواده به پس انداز کردن متعهد شوند، خانواده زودتر به هدف‌های خود می‌رسد. چنین تلاشی کلید دسترسی به هدف‌هاست. همه‌ی اعضای خانواده باید درک کنند برای داشتن پس انداز بیش تر لازم است با یکدیگر همکاری و مشارکت فعال داشته باشند.

در پایان جلسه از هر عضو خانواده بخواهید که بنویسد چگونه باید خرج کند تا پس انداز بیش تری داشته باشد. راه‌های پیشنهادی را در جلسه‌ی بعدی خانواده در بودجه‌بندی جدید در نظر بگیرید.

توجه

دست‌یابی به هدف‌های خانواده، مستلزم تلاش و فداکاری جمعی است. هر عضو خانواده باید برای کمک به پس انداز خانواده متعهد شود.

چکیده

در این واحد کار آموختید چگونه هزینه‌ها و درآمدهای گذشته را مرور کنید و به متوسط‌هایی که نمایانگر هزینه‌ها و درآمدهای گذشته است، برسید هم‌چنین، یاد گرفتید چگونه از طریق کاهش هزینه‌ها می‌توان مقدار پس‌انداز را افزایش داد. هیچ خانواده‌ای با مدیریت صحیح پولی هیچ وقت فقیر نیست،

زیرا در چنین خانواده‌ای هر فرد سعی می‌کند بدون توجه به مقدار درآمد خانواده پس‌انداز کند. خانواده با مرور هزینه‌های گذشته و بحث درباره‌ی آن‌ها، می‌تواند به هدف‌های خود دست یابد و اعضا با مشارکت و فداکاری شرایط مالی خانواده را بهبود بخشد.

آزمون پایانی نظری واحد کار سوم

- ۱- چگونه هزینه‌های شش ماه گذشته‌ی خود را برآورد می‌کنید؟
- ۲- برای تنظیم بودجه‌ی جدید به چه اطلاعاتی نیاز دارید؟
- ۳- راه‌های دست‌یابی به بودجه‌ی جدید و موفق را بیان کنید؟
- ۴- اعضای خانواده چگونه می‌توانند به افزایش پس‌انداز در خانواده کمک کنند؟

آزمون پایانی عملی واحد کار سوم

دخل و خرج ماهانه‌ی خانواده‌ی خود را محاسبه کنید.

واحد کار ۴

پی گیری و به روز کردن هزینه های خانواده

نه چندان که از ضعف جانت برآید

نه چندان بخور که از دهانت برآید

سعدی

فرشته ات به دو دست دعا نگه دارد

دلما عاش چنان کن که گر بلغزد پا

حافظ

انتظار می رود، هنجار پس از گذراندن این واحد کار بتواند به هدف های زیر دست یابد :

- ۱- هزینه های هفتگی، ماهانه و سالانه ی خانوادگی خود را محاسبه کند..
- ۲- انحرافات هزینه ها (ماهانه و سالانه) را از مبلغ هدف گذاری شده برآورد کند.
- ۳- بودجه ی خانواده را به روز کند.
- ۴- پیشرفت خانواده را به سمت هدف اندازه گیری کند.

پیش آزمون واحد کار چهارم

گزینه های صحیح را با علامت (x) مشخص کنید:

- ۱- پی گیری روزانه و هفتگی هزینه ها، ما را در راه رسیدن به مخارج هدف گذاری شده کمک می کند.

☐ غلط
☐ صحیح
- ۲- برای پی گیری هزینه های خانواده لازم است فردی مسئول تعیین شود.

☐ غلط
☐ صحیح
- ۳- اگر بعد از چندماه متوجه شدید که نمی توانید هزینه ها را مطابق بودجه تنظیم کنید، باید بودجه را به روز کنید.

☐ غلط
☐ صحیح
- ۴- به روز کردن بودجه به معنی تغییر هدف بودجه است.

☐ غلط
☐ صحیح
- ۵- اگر در اواسط ماه متوجه شدید که تا پایان ماه نمی توانید مطابق با هزینه های برنامه ریزی شده پیش روید باید به همین شکل تا پایان ماه ادامه دهید و هر تصمیمی را به ماه آینده موکول کنید.

☐ غلط
☐ صحیح

دنبال کردن هزینه ها در طول روز کاری وقت گیر است، بنابراین، پیشنهاد می شود وقتی از شب را برای انجام این کار انتخاب کنید. اگر یکی از اعضای خانواده فراموش کرد هزینه های خود را وارد کند ناراحت نشوید. نکته ی مهم این است که به هر فرد اجازه دهید به اهمیت انطباق مخارج خود با بودجه ی تنظیم شده پی ببرد. مراقبت از هزینه های روزانه ی هر یک از ما نمایانگر تعهد کامل به بودجه و هدف های خانواده است. بنا براین هریک از اعضای خانواده باید مراقب هزینه های روزانه ی خود باشد.

۳-۴ وظایف مدیر خرج

۱- جمع آوری تمام رسیدها و کنارگذاشتن صورت حساب هایی مانند آب، برق، تلفن، گاز و ... به ترتیب تاریخ پرداخت، تا کلیه ی پرداخت ها به موقع انجام گیرند.

۲- جمع آوری صورت تمام هزینه های انجام شده در هفته از همه ی افرادی که هزینه کرده اند،

۳- طبقه بندی مخارج بر حسب انواع آن؛

۴- ثبت مخارج: برای این کار پیشنهاد می شود مدیر خرج دفترچه ای تهیه کند. این دفترچه می تواند شبیه تقویم دیواری، بزرگ باشد تا جای کافی برای ثبت هر مقوله را در تاریخ معین داشته باشد یا می تواند یک سررسید تاریخ دار باشد که به هرروز آن صفحه ای بزرگ اختصاص داده شده است.

در واحدهای کار قبل با دو مرحله از مراحل تنظیم بودجه ی خانواده آشنا شدیم. این مراحل شامل تنظیم هدف های توافق شده ی خانواده، تنظیم بودجه بندی جدید توافق شده ی همه ی اعضای خانواده براساس هزینه ها و درآمدهای گذشته بود. این بخش با چگونگی پی گیری هزینه ها و به روز کردن هزینه های جدید برای رسیدن به هدف ها اختصاص دارد.

۱-۴ چگونگی پی گیری هزینه ها

پی گیری هزینه ها معمولاً کاری سخت به نظر می رسد، به خصوص اگر در خانواده بیش از یک نفر بخواهند هزینه کنند. بنابراین لازم است یک نفر از اعضای خانواده برای پی گیری هزینه ها تعیین شود. این فرد را **مدیر خرج** می نامیم. اعضای خانواده باید دست کم هفته ای یک بار گزارش هزینه های صرف شده ی خود را به اطلاع مدیر خرج برسانند. البته منظور آن نیست که هر فرد مجبور است ریزترین قلم خرید را گزارش کند، بلکه فقط لازم است مثلاً بگوید ۲۰۰۰ تومان لوازم التحریر خریده ام.

توجه

برای پی گیری هزینه کردن ها در طول ماه لازم است یکی از اعضای خانواده این مسئولیت را به عهده بگیرد. این فرد را مدیر خرج می نامیم. هر خرجی که هر عضو خانواده می کند، باید دست کم هفته ای یک بار به اطلاع مدیر خرج برسد تا اطلاعات جمع آوری شده در برگه ی هزینه های ماهانه وارد شود.